

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКА КНИГА МІЖВОЄННОЇ ДОБИ У БІБЛІОТЕКАХ КАНАДИ: ОНЛАЙН-КАТАЛОГИ І ДРУКОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Любов Кужель

науковий співробітник відділу наукової бібліографії
ЛННБ України ім. В. Стефаніка

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2019-11\(27\)-6](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2019-11(27)-6)

Відображено наявність західноукраїнської книжки в бібліотеках, державних і громадських установах Канади. Простежено шляхи надходження західноукраїнської книги міжвоєнного періоду до книгозбірень Канади, вивчено особливості створення бібліотек, у фондах яких зберігається досліджувана література. Розкрито діяльність видатних діячів української діаспори з метою комплектування бібліотек Канади українською книгою. Визначено роль інтернет-джерел для виявлення наявності західноукраїнської книги в бібліотеках Канади.

Ключові слова: *Українська діаспора, західноукраїнська книга, міжвоєнний період, бібліотеки Канади.*

Українці в Канаді, населення якої становить понад 35 мільйонів, — одинадцята за численністю мовно-етнічна група. У формуванні української діаспори, збереженні і розвитку національної культури, традицій, української мови в Канаді важливе значення має українська книга. Це питання порушують у своїх працях як канадські, так і вітчизняні дослідники історії української діаспори, лівова частка яких написана на основі мемуарних та архівних матеріалів. У наукових і науково-популярних публікаціях Михайла Марунчака, Ярослава Рудницького, Ярослава Розумного, Ірини Матяш, Наталії Солонської, Валентини Березкіної, Любові Дубровіної та ін. висвітлено передумови еміграційного руху із Західної України міжвоєнного періоду, досліджено культурно-просвітницьку працю переселенців, роль релігійних інституцій в їх житті, обговорено заходи щодо збереження культури та традицій українського народу, організації системи української освіти в

Канаді, бібліотечної справи, діяльності перших видавництв, друкарень і книгарень тощо.

Вивченню історії міграції українців за океан свої фундаментальні праці присвятили Михайло Марунчак («Студії до історії українців Канади» [24], «Історія українців Канади» [23], «Біографічний довідник до історії українців Канади» [22]), Ярослав Рудницький («З подорожей по Канаді» [35]) та ін. Українські книгозбірні в Канаді досліджували члени УВАН, серед них: мовознавець, літературознавець, фольклорист, громадський і політичний діяч Ярослав Рудницький [36]; бібліотекар, громадський діяч Василь Верига [7]. Уродженець Західної України, бібліотекар, громадський і політичний діяч, член Канадської Асоціації бібліотекарів Михайло Боровик у праці «Століття українського поселення в Канаді» окремий розділ присвятив музеям, бібліотекам та архівам [6]. Зазначені автори підкреслюють, що читання української книжки залежало від рівня підготовки українських емігрантів. Так, у перші десятиліття проживання в Канаді емігранти з України читали, в основному, звичну для них українську літературу, а саме — твори класиків. Також популярною була навчально-пізнавальна література з різних галузей знання. Інший рівень читацького інтересу до книги в українських емігрантів сформувався після Першої світової війни, адже у цей час до Канади виїхало багато представників української інтелігенції. Якісно змінився склад українських емігрантів і після Другої світової війни, коли в їхньому середовищі значно зросла кількість науковців, письменників, творчої інтелігенції загалом. Дослідники зазначають, що поширення і використання української книжки, в тому числі західноукраїнської, в Канаді активізувалося значно пізніше, — після створення ряду українознавчих структур, коли сформувалися інтелектуальні кадри української діаспори. Тому в книжкових магазинах не залежувалися українські видання, а з появою української літератури в бібліотеках громадських організацій та інститутських книгозбірнях Канади їх уже можна було випозичити [36, с. 34]. Відомий літературознавець, критик Марина Антонович-Рудницька уклала бібліографічний покажчик «Франкіяна в американських і канадських бібліотеках» (1957 р.) [1], який видала Українська Вільна Академія Наук у Канаді в серії «Заходознавство». Покажчик укладено на основі двох зведених каталогів Конгресової

бібліотеки США «National Union Catalog» (переклади І. Франка іншими мовами) та «Cyrilic Union Catalog» (твори І. Франка й праці про нього), а також доповнено його інформацією, зібраною з бібліотек, які не увійшли до зазначених каталогів. У цьому покажчику зареєстровані західноукраїнські видання творів І. Франка і література про нього міжвоєнного періоду, зокрема: праця В. Сімовича «Іван Франко, його життя і діяльність», Львів, 1936 (Бібліотека УВАН в Канаді), збірник «Спомини про Івана Франка», Львів, 1926 (у бібліотеках університетів у Саскачевані, Едмонтоні та Торонто); твори І. Франка «Пісня і праця: вибір оповідань і поезій», Львів, 1926; «Зів'яле листя: поезії», Львів, 1922 (у Бібліотеці й архіві Канади в Оттаві та у Бібліотеці університету в Саскачевані) та ін.

Ґрунтовне дослідження архівної україніки в Канаді здійснила І. Матяш. У публікаціях «Архівна україніка в Канаді: довідник» [3] й «Архівна україніка в Канаді: історіографія, типологія, склад» [25] авторка подала описи фондів канадських архівів, які зберігають документи з імміграційної політики Канади міжвоєнного періоду, зокрема тих, що стосуються українців. Цінність цих досліджень в тому, що Ірина Матяш безпосередньо ознайомилася з архівними колекціями.

Н. Солонська у праці «Книжкова комунікація українських іммігрантів у Канаді як засіб національного спілкування» дослідила особливості розвитку книжкової комунікації українців у Канаді [37]. На основі фондів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського вона також уклала бібліографічний покажчик, присвячений українській канадіані [38]. Л. Дубровіна у статті «Бібліотечна діяльність емігрантських українознавчих центрів у 20–30-х роках ХХ ст.» [10] здійснила огляд матеріалів, присвячених бібліотекам української еміграції 1920–1930 рр. у різних державах світу, зокрема й у Канаді. В. Березкіна за сторінками газети «Український Голос» та інших періодичних видань відтворила процеси становлення й розвитку бібліографічних студій українських наукових і громадських центрів Канади [4].

Невелика кількість історіографічних досліджень присвячена вкрай важливій проблемі формування реєстру української друкованої продукції, яка осіла у фондосховищах книгозбірень світу, зокрема Канади. У статті І. Матяш зазначено: «попри розроблення

спеціальних державних програм «Книжкова та рукописна спадщина України: створення бібліографічного реєстру і системи збереження та загальнодоступності» це питання не вирішено через брак коштів на дослідження, висококваліфікованих фахівців зі знанням іноземних мов для реалізації проекту» [25, с. 153]. Велику роль у вирішенні цієї проблеми, за інформацією Ірини Матяш, відіграли спеціальні стипендії і програми для українських науковців, які започаткували Канадські інститути українських студій та інші канадські університети з метою ознайомлення їх з канадськими архівами.

Працюючи над бібліографією «Українська книга в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині та в еміграції, 1914–1939 рр.», колектив укладачів відділу наукової бібліографії ЛННБ України ім. В. Стефаника доволі часто фіксував наявність українських книг досліджуваного періоду в бібліотеках Канади, у державних і недержавних установах, музеях і приватних колекціях. Інколи це були єдині примірники у світі. З огляду на це, мета нашої статті — на основі друкованих джерел і онлайн-каталогів дослідити наявність західноукраїнської книги міжвоєнного періоду в бібліотеках Канади.

Шлях української книги в Канаду був різним: іммігранти привозили книги з собою, могли придбати їх в українських книгарнях, які функціонували у цій країні, або отримати від видавництва із «Старого Краю». Часто в українській пресі Канади рекламували українські галицькі видання. Це питання частково розглянула письменниця, видавець, член УВАН Ольга Войченко у праці «Літопис українського життя в Канаді» [8], вісім томів якої уклала на основі змісту тижневика «Український Голос» (Вінніпег). Появу першої української книжки в Канаді авторка датує 1904-м роком. Це був «Християнський катехизм для ужитку шкільних дітей і молоді» (Виданий властю Незалежної Грецької Церкви в Канаді у Вінніпезі, 1904). Зазначимо, що ця книжка оцифрована в електронній бібліотеці «Діаспоріана». Печатка на оцифрованому примірнику свідчить, що він належав до бібліотеки провідника української євангельської церкви в Канаді Олександра Максимчука, уродженця Тернопільщини [40].

Значну роль у поширенні знань і української книги відігравали українські книгарні в Канаді. За твердженням Ольги Войченко, у 1905 р. з'явилася перша українська книгарня у Вінніпезі

власника Френка Доячека (чеха, видавця і підприємця в Канаді). Для популяризації книг серед українців, які перебували в еміграції у Канаді, українські книгарні видавали книготорговельні каталоги, недоліком яких було використання скороченого бібліографічного опису, що унеможливило одержання повної інформації про книгу. У фондах ЛННБ України ім. В. Стефаника зберігаються унікальні примірники таких інформаційних видань, зокрема — два частково анотовані книготорговельні каталоги книгарні Ф. Доячека за 1926 [13] і 1930 рр. під назвою «Загальний ілюстрований катальог. Часть перша: Катальог книжок. Найбільший вибір українських книжок: шкільних, словарів; книжок історичних, наукових, повістей, новелів, романів, оповідань, гуморесток, біблій, співанників, книжок церковних, молитвенників, природництва і господарства; Часть друга: Ілюстрований катальог музичних інструментів: скрипок, грамофонів, рекордів, ручних і устних гармоній, і інших інструментів, годинників і біжутерії» [14]. У них зафіксовано також книги, видані в Галичині, на Буковині, Закарпатті і Волині. Цю літературу купували, вона мала великий попит серед українських поселенців, про що згадує Я. Рудницький у праці «Українські бібліотеки в Канаді» [36, с. 34]. У такий спосіб стимулювалися процеси прискорення ліквідації малограмотності, поширення знань, зростання активності в громадському житті, в роботі різних просвітницьких товариств. Ф. Доячек налагодив одержання книжок із друкарень Львова, Перемишля і Відня. В архівах Товариства «Просвіта», що зберігаються у ЦДІА України у Львові, відклалися документи, які свідчать, що Френк Доячек замовляв видання Товариства, зокрема 500 примірників календаря «Просвіта» на 1923 рік, твори Степана Руданського, Григорія Квітки-Основ'яненка, Маркіяна Шашкевича, книги про історію українського письменства, шкільні підручники, дитячу і богословську літературу тощо [16]. Такі ж документи про замовлення видань з книгарень кооперативи «Калина», «Української Книгарні» та «Українського Голосу» знаходимо в архівах видавничої кооперативи «Червона Калина» [15], Товариства «Рідна Школа» [17], в особистих архівах громадсько-політичних діячів, письменників, що зберігаються в ЦДІА України у Львові.

У «Літописі...» Ольга Войценко подала відомості про створення книгарні «Українського Голосу» у Вінніпезі. Два частково

анотовані книготорговельні каталоги цієї книгарні за 1925 і 1937 роки [19; 20] зберігаються у фондах ЛННБ України ім. В. Стефаника. У них також зафіксовані західноукраїнські видання: Крип'якевич І. Історія України (Львів, 1920); Крушельницький А. Буденний хліб (Львів, 1920); Маковей О. Кроваве поле (Львів, 1921) та ін.

З метою поширення української літератури ще в 1930 р. Українська Стрілецька Громада за ініціативою Василя Топольницького заснувала у Вінніпезі книжкову кооперативу «Калина». В. Топольницький народився у 1893 р. на Івано-Франківщині. Після школи і служби в австрійській армії під час Першої світової війни закінчив економічні студії в Чехословаччині, а 1927 року емігрував до Канади. Кооперативі «Калина» вдалося нав'язати контакти з різними українськими видавництвами в Європі, насамперед з «Червоною Калиною» у Львові, про що дізнаємося з матеріалів архіву «Червоної Калини», який зберігається у ЦДІА України у Львові [15, арк. 46, 51]. Крім того, архівні документи засвідчують, що українська кооператива «Калина» у Вінніпезі не лише продавала українські книжки, сувеніри, а й організовувала їх пересилання. У фондах ЛННБ України ім. В. Стефаника зберігся каталог цієї кооперативи за 1934 рік [12]. У ньому надруковано заклик: «Кожного року в місяці жовтні обходять всі українці «Свято книжки». Чи ви купили бодай кілька книжок для себе або до бібліотеки свого Товариства? (Книжки купуйте через «Калину»).

У ЦДІА України у Львові також зберігаються документи про співпрацю видавництва «Червона Калина» з товариством Українських Січових Стрільців ім. полковника Дмитра Вітовського у Вінніпезі, зокрема у підготовці альбому «Українські Січові Стрільці, 1914–1920» (Львів, 1935), який зберігся не лише в Україні, а й у декількох університетських бібліотеках Канади, у бібліотеці Товариства Взаємної помочі у Ванкувері. Матеріали до альбому зібрали Іван Іванець і Василь Софронів-Левицький. Найбільше з боку української діаспори долучився Дмитро Микитюк — український військовий і громадський діяч, родом з Коломиї, який збирав матеріали і кошти для видання альбому, крім того, розповсюджував календарі «Червоної Калини» в Канаді [21]. З листування редакції видавничої кооперативи «Червона Калина» з Д. Микитюком дізнаємося, що канадські видавці співпрацювали із західноукраїнськими видавництвами, замовляли в них різні видання, а в

календарях постійно друкували каталоги власних книгарень, у яких були і галицькі видання, подані під гаслами «Старокраєві книжки», «Кожний повинен мати поучаючі книжки» та ін.

На сьогодні більшість бібліотек Канади представлені власними веб-сайтами в глобальній інформаційній мережі Інтернет. Крім того, сучасні інформаційні технології дають можливість порівняно швидко оцифрувати значний масив документів. Завдяки цифровій формі подання інформації вітчизняні науковці можуть переглядати й опрацьовувати у режимі онлайн мільйони документів, що зберігаються в бібліотеках Канади. Ми ж у бібліографічній роботі використовуємо WorldCat — найбільшу у світі бібліографічну базу даних з організацією доступу до науково-довідкових, бібліографічних і текстових ресурсів, репрезентації оригіналів документів у цифровому форматі. Пошук здійснюється за такими ознаками: рік видання, мова, автор, назва, видавець, тематика, предметне гасло, слово в назві. Слід зауважити, що бібліографічний опис усіх видань кириличним друком у світовому каталозі подано у транслітерації латинкою, що утруднює роботу, бо одну і ту ж букву можна по-різному транслітерувати. Дуже цінною інформацією для бібліографії української книги є фіксування назв бібліотек, у яких зберігається описана книга, адже в деяких випадках це єдине книгосховище, де її можна опрацювати, і єдиний примірник у бібліотеках світу. Кожен відібраний запис укладачі бібліографії західноукраїнської та української еміграційної книги міжвоєнної доби звіряють з робочою картотекою, уточнюють або доповнюють окремі бібліографічні записи. В деяких випадках вдавалося розкрити псевдонім чи криптонім, встановити рік видання книги. У базі WorldCat є велика кількість оцифрованих видань, оригінали яких відсутні в Україні. Правда, ми могли скористатися оцифрованими виданнями тільки до 1923 року через Internet Archive Canada — неприбуткову бібліотеку мільйонів безкоштовних книг. Найбільше українських книг міжвоєнного періоду оцифрувала бібліотека Торонтського університету, зокрема колекції Івана Лучківа, Пола Магочі, Петра Зварича, Івана Огієнка та інших відомих українських емігрантів. Оцифрованими виданнями після 1923 року немає можливості скористатися, оскільки вони зберігаються в цифровій бібліотеці NathiTrust (Хатітраст). Цю бібліотеку в жовтні 2008 року заснували тринадцять університетів, і вона

є цифровим сховищем для збереження і функціональною платформою доступу. NathiTrust надає лише платні послуги, оскільки закони США про авторські права не дозволяють доступ до будь-якого вмісту, навіть сканованих видань, які вийшли після 1923 року.

Зауважимо, що багато українських документів у Канаді залишаються невпорядкованими через брак фінансів та кваліфікованих спеціалістів, тому вони практично невідомі науковцям як в Україні, так і за кордоном. Процес оцифрування фондів бібліотек розпочався лише нещодавно, тому у перспективі багато документів канадських українців будуть перетворені у цифрову форму та донесені до громадськості завдяки глобальній мережі Інтернет. Це відкриє нові можливості для дослідників-україністів у світі.

Найбільша кількість західноукраїнських книг є в книгозбірнях Торонто, Оттави, Вінніпега, Едмонтона, Саскатуна, Мондера. Книгозбірні Канади, в яких зберігається українська друкована продукція, умовно можна поділити на п'ять категорій:

1. Наукові бібліотеки при університетах та інших високих школах, в архівних установах;
2. Організаційні бібліотеки: створені при тій чи іншій українській громадській організації для їх членів або для інших читачів, які за користування книгою повинні сплатити внесок;
3. Бібліотеки при церковних інституціях;
4. Публічні бібліотеки з українськими колекціями, які керуються економічним принципом — попиту і постачання. Тобто книжку купують, якщо на неї є попит, і зберігають, а якщо ні — то викидають, бо займає місце;
5. Приватні колекції шанувальників української книжки, література в яких — зацікавлення її власника.

Українські фонди у бібліотеках навчальних закладів вищої освіти й архівних установ Канади

Бібліотека й архів Канади (Оттава). Українознавство в університеті Оттави введено разом із славістикою в 1944 році. Велику роль у цьому відіграли Володимир Кисілевський (син Олени Кисілевської, український історик, науковець і державний діяч Канади, професор Оттавського університету, перший голова Канадської асоціації славістів, дійсний член УВАН і НТШК) та Костянтин Біда (родом зі Львова, український літературознавець, перекладач,

засновник Канадської асоціації порівняльної літератури, Канадської асоціації етнічних студій, професор і голова Департаменту слов'янських студій Оттавського університету, дійсний член УВАН і НТШК). Упорядкуванням україніки від 1980 р. займався Я. Рудницький. У бібліотеку й архів Канади видання надходять від державних установ, національних товариств і організацій, приватних дарувальників. У Канаді існувало Товариство українських підприємців та професіоналістів, одним із завдань якого була матеріальна підтримка українських студій при університетах Канади. Зокрема, у його статуті було записано: «Заохотити нашу молодь, щоби посвяtilася науці і досягла найвисших степенів наукового образования; Заохота до оснування українських бібліотек...» [39, с. 9]. Тому, як згадує Я. Рудницький, з ініціативи Товариства українських підприємців та професіоналістів міста Торонто в 1953 р. була організована збірка українських книг (понад 500 книг) для столичного університету. На кожній подарованій книзі є автограф її власника.

В архіві Канади зібрано особисті фонди відомих українських діячів. У них, зокрема у фондах Володимира Кисілевського, Ярослава Рудницького, Дмитра Донцова та ін., є і друковані українські книги. У Бібліотеці й архіві Канади в Оттаві зберігається особистий архів Андрія Жука — громадського і політичного діяча, економіста, кооператора, члена Союзу визволення України. В його архіві є понад 2 тис. видань з питань історії, культури, художніх творів тощо. Серед них: Протест проти білого терору в Польщі і на Балканах: Резолюція VII пленуму Виконавчого Комітету Комуністичного Інтернаціоналу, ухвалена 27 листопада 1926 р. (Львів, 1926) (у базі відділу наукової бібліографії ЛННБ України ім. В. Стефаніка вона описана за джерелом: Підйом мас на Західній Україні (Львів, 1926); Що таке УНДО? (Львів, 1926) та ін. [3, с.134-136]. У архіві Івана Бодруга, родом з Івано-Франківщини, журналіста, релігійного діяча, пастора Української євангельської церкви в Канаді, зберігається видання «Українські євангельські колядки» (Коломия, 1925) [3, с. 90-91]; в архіві Дмитра Донцова — «Сучасні українські поети» (Чернівці, 1936) та ін. [3, с.111-116]. Інформація про українські видання в особових архівах Андрія Жука, Дмитра Донцова, Володимира Кисілевського та інших подана у довіднику «Архівна україніка в Канаді» (Київ, 2010) [3].

Карлтонський університет — вищий навчальний заклад в м. Оттава. У бібліотеці університету є також західноукраїнські видання, які відображені в електронному каталозі. У цій книгозбірні зберігаються архіви відомих українських діячів, зокрема Євгена Бачинського — українського політичного і церковного діяча, в особистому архіві якого — велика бібліотека.

Бібліотека Робартс (Robarts Library) — головна книгозбірня в мережі наукових бібліотек Торонтського університету, який сьогодні є одним із найважливіших центрів україністики в англomовному світі. Ця мережа — найбільша і найвідоміша в Канаді — одна з п'яти найкращих систем наукових бібліотек Північної Америки й об'єднує більше ніж 30 бібліотек, у фондах яких зберігається понад 16 мільйонів книжок та інші ресурси з історії, літератури, лінгвістики, мистецтва, релігії та політології, якими можна користуватися через мережу Інтернет. У будівлі бібліотеки Робартс розміщений Центр слов'янських і східноєвропейських ресурсів імені Петра Яцика. Колекція україніки почала найбільше поповнюватися від часу створення українських студій у цьому університеті [11]. Слід зауважити, що в колекції Петра Яцика в бібліотеці Робартс є мікрофільми 175 українських продовжуваних видань, які виходили в Галичині, на Буковині і Закарпатті. Павло Магочій, американський і канадський історик угорсько-українського походження, у 1983 р. уклав покажчик цієї колекції [41].

Бібліотека рідкісних книжок ім. Томаса Фішера Торонтського університету. Ця книгозбірня має багато цікавих українських колекцій, які продовжують поповнюватися завдяки українським студіям у канадських університетах, оскільки вони підвищили попит на видання з української історії, політології, літератури, лінгвістики та фольклору. Зауважимо, що українські студії існують за фінансовою підтримкою меценатів, найвідомішим із яких був канадський бізнесмен і філантроп українського походження Петро Яцик [28]. Серед цікавих колекцій у Бібліотеці рідкісних книжок ім. Томаса Фішера: колекція Родіона Калюжного — діяча українського гетьманського руху; бібліотека відомого українського бібліофіла Івана Лучківа (родом з с. Верхній Дорожів, нині — Дрогобицького району Львівської області), яка містить велику кількість українських видань (майже 2000 рідкісних книжок і журналів), оцифрованих переважно за кошти його родини. Бібліографічний

покажчик оцифрованих українських видань з колекції Івана Лучківа видав Василь Сидоренко — «Publication by Ukrainian «Displaced Person» and Political Refugees, 1945–1954, in the John Luczkiw Collection, Thomas Fisher Rare Book Library, University of Toronto: Microfilm Collection an electronic bibliography» (Toronto, 2004). У роботі над покажчиком «Українська книга в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині та в еміграції, 1914–1939 рр.» укладачі користуються оцифрованими виданнями з бібліотеки знаного бібліофіла.

Використовуючи онлайн-каталог Торонтського університету, ми порівняли наявність у ньому західноукраїнських книг, виданих у 1935 р., з базою нашого покажчика за цей рік. За 1935 рік ми описали 662 видання українською мовою. В Торонтському університеті зберігається 87 видань за цей рік, з них — 76 зафіксовані у покажчику «Українська книга в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині та в еміграції, 1914–1939 рр.», серед яких 43 видання — західноукраїнські. Зберігаються ці видання у бібліотеках ім. Томаса Фішера, Робартс, деякі — в колекції Івана Лучківа та в бібліотеці Торонтського університету Downsvlew.

У Манітобському університеті українські видання зосереджені в архіві при слов'янській колекції цього вищого навчального закладу. У 1949 р. тут засновано відділ слов'янських студій, що сприяло створенню окремої слов'янської колекції у бібліотеці Елізабет Дафо Манітобського університету. Першим професором і головою відділу був Ярослав Рудницький — організатор української науки в Канаді. Колекція україніки поповнювалася документами, які подарували Комітет українців Канади, Осередок української культури і освіти, Українська Вільна Академія Наук (УВАН), товариство «Український Народний Дім» та приватні особи. Тетяна Носко-Оборонів у біографічному нарисі «Ярослав Богдан Рудницький» [27] зазначає, що в бібліотеці Манітобського університету до його приходу не було жодної книги зі славістики, зокрема й української. Найбільшу надію він мав на придбання книг в емігрантів-професорів. Зокрема, Я. Рудницький придбав книги від М. А. Крова з Оттави, Никифора Гірняка з Нью-Йорка, вдови Олександра Колесси з Торонто та ін. [27, с. 18].

Західноукраїнські видання у бібліотеці Манітобського університету зберігаються у двох колекціях: перша — «Українські брошури з Центральної та Західної Європи», що охоплює 1900 — початок

1980-х рр., — приблизно 150 брошур приватних видавництв; друга — «Українські брошури з України та Східної Європи», яка містить україномовні публікації, надруковані в Україні, або сусідніх країнах, від раннях 1900-х рр. до середини 1990-х рр. Зокрема, ця колекція містить друки видавництва Михайла Таранька «Світ Дитини» (Львів), видавничої спілки «Діло» (Львів), Наукового товариства імені Шевченка (Львів), Товариства «Просвіта» (Львів) та ін. У колекції є понад 100 видань. Починаючи з 1998 р., розпочато виконання програми оцифрування графічних і текстових матеріалів із різних колекцій бібліотеки Елізабет Дафо в Манітобському університеті. Електронний каталог є основним засобом доступу до колекцій бібліотеки цього закладу. Варто зауважити, що Я. Рудницький та Д. Николяк у часописах «Новий Шлях» (Саскатун) та «Український Голос» (Вінніпег) присвятили низку розвідок про наявність творів Т. Шевченка, І. Франка, М. Гоголя у фондах книгозбірні Манітобського університету, серед яких враховані і західноукраїнські видання [36, с. 45].

Досліджувані видання означеного періоду зберігаються й у бібліотеці *Альбертського університету* в Едмонтоні. При цьому університеті існує Канадський Інститут українських студій — один із центрів українознавства за межами України. Структурно він належить до Університету в Альберті, має офіс у м. Торонто. Заснований 1976 р. з ініціативи науковців та української громадськості Канади. Канадський інститут українських студій видав серію покажчиків, у яких зареєстровані періодичні видання, календарі, альманахи українською мовою. Зокрема, в серії довідників вийшов покажчик «Бібліографія української та слов'янської періодики у Празькій слов'янській бібліотеці» (Едмонтон, 1990), який уклав Павло Мурашко. До нього включено українські видання незалежно від місця друку. Франсес Свиріпа в цьому ж Інституті видала покажчик періодичних видань, календарів і альманахів українською мовою за 1903–1970 рр., які вийшли на території Канади і є у фондах бібліотеки Інституту [43]. Україномовні та серійні видання, наявні у фондах Канадського інституту українських студій, відображені у покажчику, який уклали Алан Рутковський та Надія Цинкар у 1987 р. [44]. У названих покажчиках представлена колекція українських газет і журналів, календарів і альманахів, мікрофільмованих у Канадському інституті українських студій.

Серед них є і західноукраїнські календарі, альманахи, Записки НТШ у Львові. Ярослав Рудницький у праці «З подорожей по Канаді, 1949–1959» докладно описав українську збірку книжок, зокрема «Колекцію ім. Романа Гонсета», що зберігається в Рутерфортській бібліотеці [35, с. 100-109].

Бібліотеки при громадських організаціях

Осередок Української Культури і Освіти заснований у Вінніпезі 1944 р. як культурно-освітня інституція і музей для зберігання врятованих від знищення в Радянському Союзі та під час німецької окупації історичних і мистецьких пам'яток. Заснування і свій розвиток Осередок завдячує головно Українському Національному Об'єднанню (УНО) в Канаді (м. Вінніпег) та окремим особам: Тетяні Кошиць, Павлові Маценку, Микиті Мандриці, Тимішу Павличенкові, сенатору Павлові Юзику, Володимиру Климківу та багатьом іншим. Серед практичних завдань Осередку — створити бібліотеку з українськими книжками і присвяченими українській справі. На сьогодні бібліотека Осередку нараховує понад 40 тисяч томів, 10 тисяч періодичних видань і понад 350 назв українських часописів Північної й Південної Америки, Європи й Австралії. Книгозбірня складається з власної колекції та численних подарованих приватних збірок визначних українців Вінніпега — Олександра Кошиця, Івана Боберського, Павла Маценка й інших. У бібліотеці є західноукраїнські видання досліджуваного періоду, зокрема праця Д. Дорошенка «Історія України, 1917-1923» (Ужгород, 1930–1932), твори Т. Шевченка, Б. Лепкого, праці М. Возняка, О. Барвінського, І. Огієнка тощо. Цій бібліотеці присвятив свою працю «Бібліотека Осередку Української Культури й Освіти в Канаді, 1944–1954» Ярослав Рудницький [31].

Бібліотека *Української Вільної Академії Наук* (УВАН) у Канаді створена в 1949 р. У фондах бібліотеки зберігаються рідкісні видання. З досліджуваних нами — «Записки НТШ у Львові», твори Т. Шевченка, М. Грушевського, І. Крип'якевича та ін. [36, с. 24-25].

Військово-історичний музей і архів УВАН. Заснувало його Українське Воєнно-Історичне Товариство в Каліші (Польща) у 1925 р. Історію створення цього музею і його долю ґрунтовно дослідив Ярослав Розумний у праці «Воєнно-історичний музей і архів» [29, с. 173-181]. В архіві зберігаються військові підручники, календарі, альманахи, серійні видання [30, с. 258].

Бібліотеки Товариства «Просвіта» в Канаді відіграли значну роль у популяризації і збереженні західноукраїнської книги. Вони були центром, навколо якого об'єднувалися українські діти та дорослі. Цим бібліотекам, зокрема Товариства «Просвіта» у Вінніпезі (провінція Манітоба) [34], Порт Артурі [32] і у Форт Вілліам (провінція Онтаріо) [33], присвятив дослідження в серії «Літопис Української Вільної Академії Наук» Ярослав Рудницький, який свого часу був президентом УВАН у Канаді. Окрема його праця присвячена українським бібліотекам у Канаді: публічним, провінційним, університетським, при церковних інституціях та приватним [36]. У розвідці «Бібліотека читальні «Просвіти» у Вінніпегу» Я. Рудницький зазначає, що у цій книгозбірні є західноукраїнські книги, а саме: видання з серії «Українська Бібліотека» Івана Тиктора, видання «Червоної Калини», деякі числа «Записок Наукового Товариства ім. Шевченка», друки видавництва «Світ Дитини» Михайла Таранька, драматичні твори видавництва «Русалка» Григорія Гануляка, а також деякі календарі [34, с. 11-18]. У праці, присвяченій Товариству «Просвіта» у Форт Вілліамі (Онтаріо), Я. Рудницький зазначає, що в архівах зберігаються протоколи засідань Товариства, на основі яких автор виокремив важливі пункти щодо збірки україніки в бібліотеці [33, с. 9-10, 14].

Бібліотека Товариства «Просвіта» в Порт Артурі має загальну, довідкову, і науково-популярну літературу, а найбільше белетристики. Серед історичних видань — праці М. Грушевського. Дитяча література представлена друками львівського видавництва «Світ Дитини» Михайла Таранька, зокрема І. Блажкевич, А. Коломійця, В. Полянського та ін. Як зазначає Я. Рудницький, бібліотека Товариства «Просвіта» в Порт Артурі «складалася первісно з книжок і часописів, що їх жертвували поодинокі члени зі своїх приватних збірок, головно книжок з батьківщини, т. зв. Старого Краю» [32, с. 5]. Це були твори Т. Шевченка, І. Франка, О. Кобилянської, Б. Лепкого, Ф. Дутка та інших письменників.

Пилип Горбатюк (народився у с. Піски Бродівського району Львівської області) у 1965 р. видав брошуру «Бібліотека Товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка в Кенорі, Онт.» (Вінніпег) [9], в якій зазначив, що у бібліотеці є 1612 книг. Фонди у книгозбірні згруповані у семи відділах: белетристика, науково-історичний відділ,

поезія, драма, відділ дитячої літератури, чужомовний відділ, календарі і періодичні видання. Характеризуючи літературу в кожному відділі, Пилип Горбатюк вказує на наявність західноукраїнської книжки. Найбільше книг у відділі «драма». У відділі дитячої літератури видання в основному з Галичини. Серед західноукраїнських календарів — це календарі Товариства «Просвіта», видавничої кооперативи «Червона Калина» у Львові.

Крім мережі бібліотек університету в Торонто, функціонують ще українські бібліотеки в Українському Народному Домі (найбільша), в Українському Національному Об'єднанні, в Інституті Св. Володимира та інші. Бібліотека Інституту Св. Володимира нараховує близько 15 тис. книг українською і англійською мовами. Вона є суттєвим доповненням україніки, зібраної в бібліотеці Університету в Торонто. Головні користувачі бібліотеки Інституту Св. Володимира — студенти університетів, які вивчають українську історію та культуру, учні денних і суботніх українських шкіл, вчителі шкіл і викладачі університетів. Популяризація в місцевій громаді знань про Україну, її літературу, мову — найперше завдання бібліотеки. Слід зауважити, що у бібліотеці Інституту Св. Володимира є велика кількість західноукраїнських книг, зокрема букварів і читанок. Важливими бібліотеками в Канаді, які мали західноукраїнські книги, були книгозбірні Українського Народного Дому у Вінніпегу (створена у 1921–1922 рр.) та Торонто (1925 р.). У праці Ярослава Розумного «Українська Вільна Академія Наук у Канаді: Продовження ідеї вільної науки» зазначено, що багато з цих бібліотек уже не існує, а книжки з них переслані в Україну [29, с. 136].

Західноукраїнські видання зберігаються й у фондах деяких музеїв Канади, зокрема, в *Українсько-канадському архіві-музеї Альберти* в Едмонтоні, який є громадською культурологічною установою для зберігання і популяризації історії і культури українців [3, с. 377-378]. Створено його з ініціативи підприємця і громадського діяча Григорія Йопика, родом з Радехівського району Львівської області. У Канаді — від 1948 р.; керував українською книгарнею і видавництвом, був активним діячем українського громадського життя в Канаді. Він видав книжку спогадів, присвячену створенню і діяльності цього музею, — «Українсько-канадський

архів-музей Алберти: Пам'ятки піонерів Алберти» [18]. У цьому виданні є інформація про наявність української книги в приватних бібліотеках українських емігрантів. В архіві музею зберігаються листи родини Йопиків до жертводавців з проханням надсилати матеріали для створення музею, зокрема бланки з написом «Збірка давніх друків та пам'яткових речей» [3, с. 377-378]. Бібліотека цього музею налічує понад 20 тис. томів, серед яких — цінні видання, що друкувалися в Західній Україні на початку ХХ ст. та у міжвоєнний період: праці Михайла Грушевського, твори Тараса Шевченка, Івана Франка, Богдана Лепкого, а також Степана Шухевича «Спомини з Українсько-Галицької Армії (1918–1920)» (Львів, 1929). Колекції Українсько-канадського архіву-музею Альберти постійно поповнюються. Патріція Наконечна і Марія Кішук у 1988 р. в Саскатуні підготували зведений каталог «Колекції монографій Українського музею Канади», який охоплює і західноукраїнські видання досліджуваного періоду [42].

Важливу роль у житті українських емігрантів Канади відіграють *церковні греко-католицькі українські бібліотеки*: Архієпископська Діоцезіальна бібліотека у Вінніпезі, створена у 1930 р. (фонд — до 3 тис. видань); бібліотека Василіанського монастиря в Мондері (Альберта); бібліотека о. Редемптористів у Йоркстоні, заснована у 1913 р. Серед греко-православних бібліотек найбільшими були: книгозбірня Інституту ім. М. Грушевського в Едмонтоні (1916) і бібліотека Українського інституту ім. П. Могили в Саскатуні.

Як ми вже зазначали, в провінції Альберта діє Бібліотека оо. Василіян у Мондері, в якій зберігається перше видання «Русалки Дністрової» (Відень, 1837). Бібліотека нараховує сотні релігійних і літургійних видань: молитовники, духовні, історичні, наукові, белетристичні видання, дитячу та ін. літературу, що надходила здебільшого з жовківської друкарні оо. Василіян. Зокрема, у бібліотеці зберігаються календарі львівської «Просвіти», календар «Місіонар» (Жовква), «Записки Чину Св. Василя Великого (ЧСВВ)» (Жовква). До заснування цієї бібліотеки причетний василіянин отець Іван Дамаскин Попович, родом із Збаража Тернопільської області.

У провінції Саскачеван роль української церковної бібліотеки відігравала книгозбірня Інституту ім. П. Могили в Саскатуні. Впродовж багатьох років Інститут зібрав значну бібліотеку. Зокрема,

значно поповнив її фонди Юліан Стечишин (родом з Тернопільщини) — громадський діяч у Канаді, автор праць з історії української еміграції, довголітній ректор Інституту, який у Львові придбав для нього багато дуже цінних книг. У 1970-х роках всю колекцію скаталогізували студенти (процес каталогізації тривав 5 років). На сьогодні бібліотека розформована.

Найважливішою бібліотекою, що має релігійні видання, є Колегія Св. Андрея при Манітобському університеті, у фондах якої — понад 40 тисяч книг. Вона була заснована у Вінніпезі 1946 року як український православний заклад, що готує кандидатів для духовенства Української Православної Церкви Канади та інших православних церков. У цій установі зберігається багато цінних матеріалів українознавчої тематики. Як зазначено у передмові до «Покажчика рідкісної літератури в бібліотеці Колегії Св. Андрея», який уклала Раїса Мороз — український правозахисник, перекладач, працівник бібліотеки Колегії Св. Андрея, — «книжкові фонди колегіальної бібліотеки і, особливо, колекція церковно-слов'янських богослужбових книг були закладені і поповнювалися, великою мірою, завдяки меншим чи більшим книжковим дарункам від членів української громади» [26, с. 5]. До складу бібліотеки входять колекції о. Василя Кудрика, Мирослава Стечишина, професора Івана Огієнка. На час смерті митрополита І. Огієнка в його бібліотеці було 15 000 книг. Це одна з найбільших і найцінніших приватних книгозбірень, в якій були видання з історії, літератури, лінгвістики, філософії, теологічні і бібліографічні праці, рідкісні емігрантські видання 20-х років ХХ ст. Покажчик, який уклала Р. Мороз, складається з двох розділів: «Рукописи і стародруки» і «Друковані видання з україністики». Нас цікавив підрозділ «Видання воєнного і міжвоєнного періоду в Європі» [26, с. 37-73]. У цьому підрозділі зареєстровані видання, надруковані переважно в Празі, Подєбрадах, Берліні, Відні, Варшаві, — 582 назви, з них 30 — західноукраїнські видання, найповніше представлені праці Антона Крушельницького. Західноукраїнські календарі і неперіодичні збірники зареєстровані в іншому покажчику Раїси Мороз, який вийшов у 1997 р., — «Ukrainian serials a checklist of Ukrainian periodicals and newspapers at St. Andrew's College». У планах Колегії — створення електронного каталогу бібліотеки. Зауважимо,

що завдяки волонтерській роботі двох студентів Університету Манітоби — Зоряна Давидова та Левка Іванчука — вперше було оцифровано картки бібліотечного матеріалу.

Публічні бібліотеки. Про ці бібліотеки у нас недостатньо інформації. Я. Рудницький у праці «З подорожей по Канаді» зазначає, що в публічній бібліотеці у Вінніпезі в 1949 р. не було жодної української книжки, хоча існував «чужинецький відділ», в якому були зібрані іноземні видання [35, с. 31-33]. Така ж картина з наявністю української книжки була і в інших публічних бібліотеках Канади. Зокрема, як стверджує Я. Рудницький, в Оттаві до 1952 р. в Національній бібліотеці Канади, Публічній і Парламентській бібліотеках не було жодної української книжки. Тільки завдяки приватній збірці книг членів української громади була створена у цих бібліотеках колекція україніки. У згаданій праці він називав їх «дивними людьми», бо вони «...закладали музеї, бібліотеки, збирали матеріали до історії, мови, фольклору, цікавляться українськими книжками в публічних бібліотеках...» [35, с. 30-31]. Велику допомогу у вирішенні цього питання надав Дмитро Микитюк, якого ми вже згадували раніше.

Приватні бібліотеки. Приватні книгозбірні в Канаді мало досліджені і, як зазначив Ярослав Рудницький, про них, крім власників, знають хіба найближчі сусіди. Вчений у праці «Українські бібліотеки в Канаді» подав список власників приватних книгозбірень і тематику книг, які в них зберігаються [36, с. 41-44]. У статті про приватні книгозбірні Тетяни Антонюк [2] згадано бібліотеку книголюба Форвина Богдана (родом із с. Підзахаричі на Буковині). В його бібліотеці були львівські видання Івана Тиктора, Наукового Товариства імені Шевченка у Львові. Він передав свою книгозбірню до відділу Взаємної помочі у Ванкувері. Про це Ф. Богдан зазначає у праці «Бібліотека Товариства Взаємної Помочі й українська книжка в Ванкувері», в якій був бібліотекарем [5]. Товариство Взаємної помочі об'єднувало українців з різними релігійними чи політичними поглядами. У статуті цього Товариства було записано: «Плекати між членами товариства милі згадки про Україну та причинятися до того, щоб вони вчилися і знали її історію, літературу, музику, мистецтво, традиції, звичаї і розривки...» [5, с. 7]. Відповідно, щоб виконати таке завдання, було створено бібліотеку. Книжки систематизовані у розділах: літературно-науковий, художні

твори, театральний, музичний, дитячий і релігійний. Дуже докладно подана інформація про книжкові наповнення в бібліотеці, про пожертви, зокрема, як зазначає Ф. Богдан, Ф. Яковенюк подарував 47 книжок, адвокат Василь Кіх — 93 книжки, переважно львівських видавництв. Заслуговує на окрему увагу інформація про приватні бібліотеки: о. Степана Симчича, Василя Кіха, Стефана Тимчишина, Пилипа Дмитрова та Форвина Богдана [5, с. 23-32]. Значна частина друків у цих приватних бібліотеках — західноукраїнські видання міжвоєнної доби. Про приватні книгозбірні, зокрема про місце їх зберігання, можна також знайти інформацію у згаданій праці Ірини Матяш [3].

На сьогодні існує проблема не поширення, а збереження української книги в Канаді. Українська еміграція у цій країні згурмувала приватні бібліотеки, фахові і за інтересами. Зараз це покоління відходить. У родині хтось зберіг мову, а хтось ні. Тому не завжди люди знають, що мають робити з книжками. Власники бібліотек почали шукати, кому віддати свої збірки. Відтак і народився проект Канадсько-українські бібліотеки. Вони створені переважно при обласних бібліотеках, зокрема в Харкові, Одесі, Львові, Сумах, Донецьку, Чернігові і т. д.

Отже, поширення західноукраїнської книги в Канаді сприяло не лише збереженню національних культурних традицій, мови, зв'язку поколінь, а допомогло зберегти для нащадків примірники унікальних видань, які є єдиними у світі. Розглянуті друковані бібліографічні та інтернет-джерела дають можливість ефективно доповнити бібліографію «Українська книга в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині та в еміграції, 1914–1939», над якою працює відділ наукової бібліографії ЛННБ України ім. В. Стефаніка впродовж тривалого часу.

Додаток

Веб-сайти університетських бібліотек Канади, в яких зберігаються західноукраїнські книги

№	Назва мовою оригіналу	Українська назва	Веб-сайт
1.	Library and Archives Canada / Bibliothèque et Archives Canada	Бібліотека і архів Канади, Оттава	http://www.collectionscanada.gc.ca/lac-bac/search/all

2.	Carleton University MacOdrum Library	Бібліотека Карлтонського університету, Оттава	https://library.carleton.ca/
3.	Thomas Fisher Rare Book Library	Бібліотека рідкісної книги імені Томаса Фішера, Торонто	https://fisher.library.utoronto.ca/
4.	University of Toronto Robarts Library University	Бібліотека імені Робарта при Торонтському університеті	https://search.library.utoronto.ca/index
5.	University of Alberta Libraries	Бібліотека університету Альберти в Едмонтоні	https://www.library.ualberta.ca/
6.	University of Regina	Бібліотека університету Ріджайни	http://casls-primo-prod.hosted.exlibrisgroup.com/primo-explore/search?vid=01CASLS_REGINA&lang=en_US&sortby=rank
7.	University of Calgary Libraries and resources	Бібліотека Калгарівського університету	https://library.ucalgary.ca/
8.	University of Saskatchewan Library	Бібліотека університету Саскачевану в Саскатуні	https://sundog.usask.ca/ https://library.usask.ca/
9.	University of Manitoba Libraries	Бібліотека Манітобського університету у Вінніпезі	http://umanitoba.ca/libraries/
11.	University of British Columbia Library	Бібліотека університету Британської Колумбії, Ванкувер	https://www.library.ubc.ca/
12.	Acadia University Vaughan Memorial Library	Бібліотека Університету Акадії, м Вольфілль, Нова Шотландія	https://library.acadiau.ca/home.html
13.	McMaster University Library Hamilton, ON	Бібліотека університету ім. Вільяма Макмастера в Гамільтоні	https://library.mcmaster.ca/

1. Антонович-Рудницька М. Франкіяна в американських і канадійських бібліотеках. Вінніпег: Видано засобами Фондації ім. Шевченка, 1957. 32 с. (Українська Вільна Академія Наук).
2. Антонюк Т. Навчальна книжка в українській діаспорі як фактор збереження національної ідентичності // Українознавчий альманах. 2016. Вип. 19. С. 101-107.
3. Архівна україніка в Канаді: довідник / упоряд.: І. Матяш, Р. Романовський, М. Ковтун та ін. Київ, 2010. 882 с.: іл.
4. Березкіна В. Бібліографічні студії українців Канади // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2013. Вип. 37. С. 499-512.
5. Богдан Ф. Бібліотека Товариства Взаємної Помочі й українська книжка в Ванкувері. 2-ге вид. Вінніпег; Ванкувер: накладом Товариства Взаємної Помочі у Ванкувері, 1959. 32 с.: іл. (Українська Вільна Академія Наук. Серія: Літопис УВАН; чис. 17).
6. Боровик М. Століття українського поселення в Канаді. 1891–1991. Монреаль; Оттава, 1991. 485 с.
7. Верига В. Українські книгозбірні в Канаді: До початків славистичних студій в Канаді // Українська книга (Філадельфія). 1978. Чис. 1. С. 3-7.
8. Войценко О. Літопис українського життя в Канаді: у 8 т. Вінніпег: накладом і друком Видавничої Спілки Тризуб, 1961. Т. 1: Піонерська доба: 1874–1918. 295 с.
9. Горбатюк П. Бібліотека Товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка в Кенорі, Онт. Вінніпег; Кенора: накладом Товариства, 1965. 16 с.: іл. (Українська Вільна Академія Наук. Серія: Літопис УВАН; чис. 9).
10. Дубровіна Л. Бібліотечна діяльність емігрантських українознавчих центрів у 20–30-х роках ХХ ст. // Бібліотечний вісник. 2009. № 2. С. 3-13.
11. Заворотна Н. Розвиток україністики в університеті Торонто та в наукових бібліотеках університету за останнє десятиріччя // Наукові записки. Історичні науки / Національний Університет «Острозька академія». Острог, 2008. Вип. 11. С. 160-170.
12. Загальний каталог Української Кооперативи «Калина» у Вінніпегу. Winnipeg, Man.: «Kalyna» Ukrainian Co-operative Limited, [1934]. 48 с.: іл.
13. Загальний каталог книжок: Найбільший вибір українських книжок і музичних інструментів: скрипок, грамофонів, рекордів, ручних і устних гармоній і інших інструментів, годинників і біжутерії. Winnipeg, Man.: накладом Української Книгарні і Накладні, 1926. 80 с.: іл.

14. Загальний ілюстрований катальог. Часть перша: Каталог книжок. Найбільший вибір українських книжок: шкільних, словарів; книжок історичних, наукових, повістей, новелів, романів, оповідань, гуморесток, біблій, співанників, книжок церковних, молитвенників, природництва і господарства; Часть друга: Ілюстрований катальог музичних інструментів: скрипок, грамофонів, рекордів, ручних і устних гармоній, і інших інструментів, годинників і біжутерії. Winnipeg, Man.: Українська Книгарня, 1930. 80 с.: іл.
15. [Замовлення українськими книгарнями в Канаді у видавничої кооперативи «Червона Калина» їхніх друків] // ЦДІА України у Львові. Ф. 316. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 39, 51, 56, 72, 74.
16. [Замовлення українськими книгарнями в Канаді у Товариства «Просвіта» західноукраїнських видань] // ЦДІА України у Львові. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 381. Арк. 2-18, 22, 23, 27-29; Спр. 400. Арк. 2, 3, 7, 10; Спр. 404. Арк. 4, 7, 10, 23, 24, 48, 61, 108.
17. [Замовлення українськими книгарнями в Канаді у Товариства «Рідна Школа» західноукраїнських видань] // ЦДІА України у Львові. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 187. Арк. 2, 4; 63, 64, 68; Спр. 233. Арк. 12, 46, 52.
18. *Йотик Г.* Українсько-канадський архів-музей Алберти: Пам'ятки піонерів Алберти. Едмонтон, Алб.: накладом Українсько-канадського архіву-музею Алберти, 1982. 140 с.: іл.
19. Каталог книжок книгарні Українського Голосу, 1925: [книготорговельний каталог]. Winnipeg, Man.: Ukrainian Voice, [1925]. 28, [4] с.
20. Каталог книгарні «Українського Голосу» на 1937: [книготорговельний каталог]. Winnipeg, Man.: Ukrainian Voice, [1937]. 59 с.
21. [Листування редакції видавничої кооперативи «Червона Калина» з Д. Микитюком] // ЦДІА України у Львові. Ф. 316. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 39, 51, 56, 72, 74.
22. *Марунчак М.* Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986. 735 с.
23. *Марунчак М.* Історія українців Канади: в 2 т. 2-ге вид. Вінніпег, Канада: Накладом УВАН в Канаді, 1991. Т. 1. 464 с.; Т. 2. 512 с.
24. *Марунчак М.* Студії до історії українців Канади: в 5 т. Вінніпег, 1968–1969. Т. 3: Історія преси, літератури і друку піонерської доби 284 с.
25. *Матяш І.* Архівна україніка в Канаді: історіографія, типологія, склад // Український історичний журнал. 2007. № 4. С. 153-175.
26. *Мороз Р.* Показчик рідкісної літератури в бібліотеці Колегії Св. Андрія: 1. Рукописи і стародруки; 2. Видання української діаспори. Вінніпег: Колегія Св. Андрія, 2002. 143 с.: іл.

27. *Носко-Оборонів Т.* Ярослав Богдан Рудницький: біографічний нарис. Оттава, 1992. 48 с.: іл.
28. *Пиндзей Л.* Слов'янська колекція у фондах бібліотеки Торонтського університету // Рукописна та книжкова спадщина України. 1994. Вип. 2. С. 244-247.
29. *Розумний Я.* Українська Вільна Академія Наук у Канаді: Продовження ідеї вільної науки. Вінніпег: УВАН у Канаді, 2013. 286 с.
30. *Розумний Я.* Українські архіви Вінніпегу // Український історик. 2006. Вип. 43, чис. 1-3. С. 254-263.
31. *Рудницький Я.* Бібліотека Осередку Української Культури й Освіти в Канаді, 1944–1954. Вінніпег; Форт Вілліям: накладом Осередку Української Культури й Освіти, 1955. 32 с.: іл.
32. *Рудницький Я.* Бібліотека Товариства «Просвіта» в Порт Артурі, Онтаріо. 2-ге вид. Вінніпег; Порт Артур: Накладом Товариства, 1961. 16 с.: іл. (Українська Вільна Академія Наук. Серія: Літопис УВАН; чис. 19).
33. *Рудницький Я.* Бібліотека Товариства «Просвіта» в Форт Вілліамі, Онтаріо. 2-ге вид. Вінніпег; Форт Вілліям: Накладом Товариства «Просвіта», 1957. 32 с.: іл. (Українська Вільна Академія Наук. Серія: Літопис УВАН; чис. 15).
34. *Рудницький Я.* Бібліотека читальні «Просвіти» у Вінніпегу. 2-ге вид. Вінніпег: накладом Читальні «Просвіти», 1956. 30, [2] с.: іл. (Українська Вільна Академія Наук. Серія: Літопис УВАН; чис. 14).
35. *Рудницький Я.* З подорожей по Канаді, 1949–1959. Монреал; Вінніпег; Ванкувер: Видавець Іван Тиктор, 1959. 128 с. (Клуб Приятелів української книжки; кн. 33).
36. *Рудницький Я.* Українські бібліотеки в Канаді. 2-ге поширене вид. Вінніпег : Накладом Української Вільної Академії Наук, 1954. 46, [2] с.: іл. (Українська Вільна Академія Наук. Серія: Літопис УВАН; чис. 12).
37. *Солонська Н.* Книжкова комунікація українських іммігрантів у Канаді як засіб національного спілкування // Українознавчий альманах. 2016. Вип. 19. С. 152-155.
38. *Солонська Н., Борисович Г.* Українська канадіана: анотований покажчик видань з фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Київ, 2017. 176 с.
39. Українські професіоналісти в Америці і в Канаді, 1935. Вінніпег, Ман: З друкарні Просвітного Вид-ва «Промінь», [1935]. 111, [1] с.: іл.
40. Християнський катехизм для ужитку шкільних дітей і молодези. Вінніпег: Виданий властною Незалежної Грецької Церкви в Канаді, 1904. 89, [5], с. URL: <http://diasporiana.org.ua/religiya/8877-hristiyanskiy-katehizm-dlya-uzhitku-shkilnih-ditey-i-molodezhi/>

41. A guide to newspapers and periodicals, the Peter Jacyk Collection of Ukrainian Serials / by *Paul R. Magosci*. Toronto, 1983. 44 p.
42. The Monograph collection of the Ukrainian Museum of Canada: an integrated catalogue / compiled by *Patricia Nakonechna, Marie Kishchuk* with the assistance of *Liudmila Marivtsan-Soroka, Patricia Tymchatyn*. Saskatoon: Ukrainian Museum of Canada, 1988. 1174 p.
43. *Swyrypa F. A.* Guide to Ukrainian Newspapers, Periodicals and Calendar-almanacs on microfilm, 1903–1970. Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies the University of Alberta, 1985. XV, 121 s.
44. Ukrainian Serials: A Checklist of Ukrainian Journals, Periodicals and Newspapers in the University of Alberta Library / Compiled by *Alan Rutkowski, Nadia Cyncar*. Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies the University of Alberta, 1987. 131 p.

References

1. Antonovych-Rudnytska M. (1957). *Frankiiiana v amerykanskykh i kanadiiskyykh bibliotekakh*. Vydano zasobamy Fundatsii im. Shevchenka, Winnipeg, 32 p. (Ukrainska Vilna Akademiia Nauk). (in Ukr.).
2. Antoniuk T. (2016). Navchalna knyzhka v ukrainskii diaspori yak faktor zberezhenntia natsionalnoi identychnosti. *Ukrainoznavchyy almanakh*, Vyp. 19, pp. 101-107. (in Ukr.).
3. Matiash I., Romanovskyy R., Kovtun M. etc. (comp.) (2010). *Arkhivna ukrainika v Kanadi: dovidnyk*. Kyiv, 882 p.: il. (in Ukr.).
4. Berezkina V. (2013). Bibliohrafichni studii ukrainsiv Kanady. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, Vyp. 37, pp. 499-512. (in Ukr.).
5. *Bohdan F.* (1959). Biblioteka Tovarystva Vzaimnoi Pomochi y ukrainska knyzhka v Vankuveri. 2-he vyd. Vankuver: nakladom Tovarystva Vzaimnoi Pomochi u Vankuveri, Winnipeg, 32 p.: il. (Ukrainska Vilna Akademiia Nauk. Serii: Litopys UVAN; chys. 17). (in Ukr.).
6. Borovyk M. (1991). Stolittia ukrainskoho poselennia v Kanadi. 1891–1991. Monreal; Ottava, 485 p. (in Ukr.).
7. Veryha V. (1978). Ukrainski knyhozbirni v Kanadi: Do pochatkiv slavistychnykh studii v Kanadi. *Ukrainska knyha (Filadelfiia)*, Chys. 1. pp. 3-7. (in Ukr.).
8. Voitsenko O. (1961). *Litopys ukrainskoho zhyttia v Kanadi: u 8 t. nakladom i drukom Vydavnychoi Spilky Tryzub*, Winnipeg, T. 1: Pionerska doba: 1874–1918. 295 p. (in Ukr.).
9. Horbatiuk P. (1965). *Biblioteka Tovarystva «Prosvita» im. T. Shevchenka v Kenora*, nakladom Tovarystva, Kenora, Ont. Winnipeg, 16 p.: il. (Ukrainska Vilna Akademiia Nauk. Serii: Litopys UVAN; chys. 9). (in Ukr.).

10. Dubrovina L. (2009). Bibliotechna diialnist emihrantskykh ukrainoznavchykh tsentriv u 20–30-kh rokakh XX st. *Bibliotechnyi visnyk*, № 2, pp. 3-13. (in Ukr.).
11. Zavorotna N. (2008). Rozvytok ukrainistyky v universyteti Toronto ta v naukovykh bibliotekakh universytetu za ostannie desiatyrichchia. *Naukovi zapysky. Istorychni nauky. Natsionalnyi Universytet «Ostrozka Akademiia»*, Ostroh, Vyp. 11, pp. 160-170. (in Ukr.).
12. (1934). *Zahalnyi katalog Ukrainskoi Kooperatyvy «Kalyna» u Vinnipeg*. «Kalyna» Ukrainian Co-operative Limited, Winnipeg, Man., 48 p.: il. (in Ukr.).
13. (1926). *Zahalnyi katalog knyzhok: Naibilshyi vybir ukrainskykh knyzhok i muzychnykh instrumentiv: skrypok, gramofoniv, rekordiv, ruchnykh i ustnykh harmonii i ynshykh instrumentiv, hodynnykiv i bizhuterii*. nakladom Ukrainskoi Knyharni i Nakladni, Winnipeg, Man., 80 p.: il. (in Ukr.).
14. (1930). *Zahalnyi iliustrovanyi katalog. Chast persha: Katalog knyzhok. Naibilshyi vybir ukrainskykh knyzhok: shkilnykh, slovariv; knyzhok istorychnykh, naukovykh, povystyi, noveliv, romaniv, opovidan, humorestok, biblii, spivannykiv, knyzhok tserkovnykh, molytvennykiv, pryrodnytstva i hospodarstva; Chast druha: Iliustrovanyi katalog muzychnykh instrumentiv: skrypok, gramofoniv, rekordiv, ruchnykh i ustnykh harmonii, i ynshykh instrumentiv, hodynnykiv i bizhuterii*. Ukrainska Knyharnia, Winnipeg, Man., 80 p.: il. (in Ukr.).
15. [Zamovlennia ukrainskymy knyhniamy v Kanadi u vydavnychoi kooperatyvy «Chervona Kalyna» yikhnikh drukiv]. *TsDIA Ukrainy u Lvovi*. F. 316. Op. 1. Spr. 3. Ark. 39, 51, 56, 72, 74. (in Ukr.).
16. [Zamovlennia ukrainskymy knyhniamy v Kanadi u Tovarystva «Prosvita» zakhidnoukrainskykh vydan]. *TsDIA Ukrainy u Lvovi*. F. 348. Op. 1. Spr. 381. Ark. 2-18, 22, 23, 27-29; Spr. 400. Ark. 2, 3, 7, 10; Spr. 404. Ark. 4, 7, 10, 23, 24, 48, 61, 108. (in Ukr.).
17. [Zamovlennia ukrainskymy knyhniamy v Kanadi u Tovarystva «Ridna Shkola» zakhidnoukrainskykh vydan]. *TsDIA Ukrainy u Lvovi*. F. 206. Op. 1. Spr. 187. Ark. 2, 4; 63, 64, 68; Spr. 233. Ark. 12, 46, 52. (in Ukr.).
18. Iopyk H. (1982). *Ukrainsko-kanadskiy arkhiv-muzei Alberta: Pamiatky pioneriv Alberta*, nakladom Ukrainsko-kanadskoho arkhivu-muzeiu Alberta, Edmonton, Alb, 140 p.: il. (in Ukr.).
19. (1925). Katalog knyzhok knyharni Ukrainskoho Holosu, 1925: [knyhotorhovelnii katalog]. *Ukrainian Voice*, Winnipeg, Man., 28, [4] p. (in Ukr.).
20. (1937). Katalog knyharni «Ukrainskoho Holosu» na 1937: [knyhotorhovelnii katalog]. *Ukrainian Voice*, Winnipeg, Man., 59 p. (in Ukr.).

21. [Lystuvannia redaktsii vydavnychoi kooperatyvy «Chervona Kalyna» z D. Mykytiukom]. *TsDIA Ukrainy u Lvovi*. F. 316. Op. 1. Spr. 3. Ark. 39, 51, 56, 72, 74. (in Ukr.).
22. Marunchak M. (1986). *Biohrafichnyi dovidnyk do istorii ukrainsiv Kanady*. Vinnipeg, 735 p. (in Ukr.).
23. Marunchak M. (1991). *Istoriia ukrainsiv Kanady*: v 2 t. 2-he vyd., nakladom UVAN v Kanadi, Vinnipeg, Kanada, 1991. T. 1. 464 p., T. 2. 512 p. (in Ukr.).
24. Marunchak M. (1968-1969). *Studii do istorii ukrainsiv Kanady*: v 5 t. Vinnipeg, T. 3: Istoriia presy, literatury i druku pionerskoi doby 284 p. (in Ukr.).
25. Matiash I. (2007). Arkhivna ukrainika v Kanadi: istoriohrafiiia, typolohiia, sklad. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. № 4. pp. 153-175. (in Ukr.).
26. Moroz R. (2002). *Pokazhchyyk ridkisnoi literatury v bibliotetsi Kolegii Sv. Andreia: 1. Rukopysy i starodruky; 2. Vydannia ukrainskoi diaspory*. Kolegiiia Sv. Andreia, Vinnipeg, 143 p.: il. (in Ukr.).
27. Nosko-Oboroniv T. (1992). *Yaroslav Bohdan Rudnytskyi: biohrafichnyi narys*. Ottava, 48 p.: il. (in Ukr.).
28. Pyndzei L. (1994). Slovianska kolektsiia u fondakh biblioteky Torontskoho universytetu. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy*. Vyp. 2, pp. 244-247. (in Ukr.).
29. Rozumnyi Ya. (2013). *Ukrainska Vilna Akademiia Nauk u Kanadi: Prodovzhennia idei vilnoi nauky*. UVAN u Kanadi, Vinnipeg, 286 p. (in Ukr.).
30. Rozumnyi Ya. (2006). Ukrainski arkhivy Vinnipegu. *Ukrainskyi istoryk*. Vyp. 43, chys. 1-3, pp. 254-263. (in Ukr.).
31. Rudnytskyi Ya. (1955). *Biblioteka Oseredku Ukrainskoi Kultury y Osvity v Kanadi, 1944–1954*, nakladom Oseredku Ukrainskoi Kultury y Osvity, Vinnipeg; Fort Villiam, 32 p.: il. (in Ukr.).
32. Rudnytskyi Ya. (1961). *Biblioteka Tovarystva «Prosvita» v Port Arturi, Ontario*. 2-he vyd., nakladom Tovarystva, Vinnipeg; Port Artur, 1961. 16 p.: il. (Ukrainska Vilna Akademiia Nauk. Seriiia: Litopys UVAN; chys. 19). (in Ukr.).
33. Rudnytskyi Ya. (1957). *Biblioteka Tovarystva «Prosvita» v Fort Villiami, Ontario*. 2-he vyd., nakladom Tovarystva «Prosvita», Vinnipeg; Fort Villiam, 32 p.: il. (Ukrainska Vilna Akademiia Nauk. Seriiia: Litopys UVAN; chys. 15). (in Ukr.).
34. Rudnytskyi Ya. (1956). *Biblioteka chytalni «Prosvity» u Vinnipegu*. 2-he vyd., nakladom Chytalni «Prosvity», Vinnipeg: 1956. 30, [2] p.: il. (Ukrainska Vilna Akademiia Nauk. Seriiia: Litopys UVAN; chys. 14). (in Ukr.).

35. Rudnytskyi Ya. (1959). *Z podorozhei po Kanadi, 1949–1959*. Vydavets Ivan Tyktor, Montreal; Vinnipeg; Vankuver, 128 p. (Kliub Pryiateliv ukrainskoi knyzhky; kn. 33). (in Ukr.).
36. Rudnytskyi Ya. (1954). *Ukrainski biblioteky v Kanadi*. 2-he poshyrene vyd., nakladom Ukrainskoi Vilnoi Akademii Nauk, Vinnipeg, 1954. 46, [2] p.: il. (Ukrainska Vilna Akademiia Nauk. Seriiia: Litopys UVAN; chys. 12). (in Ukr.).
37. Solonska N. (2016). Knyzhkova komunikatsiia ukrainskykh immihrantiv u Kanadi yak zasib natsionalnoho spilkuvannia. *Ukrainoznavchyi almanakh*. Vyp. 19, pp. 152-155. (in Ukr.).
38. Solonska N., Borysovykh H. (2017). *Ukrainska kanadiana: anotovanyi pokazhchyk vydan z fondu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Ver-nadskoho*. Kyiv, 2017, 176 p. (in Ukr.).
39. (1935). *Ukrainski profesionalisty v Amerytsi i v Kanadi, 1935*. Vinnipeg, Man., 111, [1] p.: il. (in Ukr.).
40. (1904). *Khrystyianskyi katehizm dlia uzhytku shkilnykh ditei i molodezhy*. Vydanyi vlastnyiu Nezaleznoi Hretskoi Tserkvy v Kanadi, Vinnipeg, 89, [5], p. Retrieved from: <http://diasporiana.org.ua/religiya/8877-hristiyanskiy-katehizm-dlya-uzhitku-shkilnih-ditey-i-molodezhi/> (in Ukr.).
41. *A guide to newspapers and periodicals, the Peter Jacyk Collection of Ukrainian Serials* / by Paul R. Magosci. Toronto, 1983. 44 p.
42. *The Monograph collection of the Ukrainian Museum of Canada: an integrated catalogue* / compiled by Patricia Nakonechna, Marie Kishchuk with the assistance of Liudmila Marivtsan-Soroka, Patricia Tymchatyn. Saskatun: Ukrainian Museum of Canada, 1988. 1174 p.
43. Swyrypa F. *A Guide to Ukrainian Newspapers, Periodicals and Calendar-almanacs on microfilm, 1903–1970*. Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies the University of Alberta, 1985. XV, 121 p.
44. *Ukrainian Serials: A Checklist of Ukrainian Journals, Periodicals and Newspapers in the University of Alberta Library* / Compiled by Alan Rutkowski, Nadia Cyncar. Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies the University of Alberta, 1987. 131 p.

Liubov Kuzhel, Scientific Resercher of the Scientific Bibliography Department, Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

Western Ukrainian books of 1914–1939 in Canadian libraries: Online catalogues and published sources

Ukrainians are the eleventh largest ethnic group in Canada. Ukrainian books are important for the development of the Ukrainian diaspora, as well as for preserving and advancing the Ukrainian national culture, traditions, and language in Canada. The article analyzes the research of local and foreign scientists on this topic and provides insights into the presence of the Western Ukrainian books in Canadian libraries and in Canadian public and governmental institutions. The article investigates the details of the creation of the libraries where the researched publications are stored. The author has classified Canadian book collections that hold Ukrainian publications: scientific libraries at universities and other higher education institutions; archival institutions; Ukrainian community organizations; religious institutions; public libraries with Ukrainian collections; private Ukrainian libraries. This paper highlights the role of prominent figures of the Ukrainian diaspora in stocking Canadian libraries with Ukrainian books. We have examined how Western Ukrainian books of 1914–1939 made their way to Canadian libraries. An analysis of the catalogues of the Ukrainian bookstores in Canada has been conducted. Rare copies of these catalogues are in the holdings of the Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv. The article highlights the role of the Internet sources in determining the availability of Western Ukrainian books in Canadian libraries. Most of these libraries have online catalogues. The prospects of using electronic library resources and digital editions to conduct research in the field of Ukrainian book bibliography are outlined. The presence of the Ukrainian books of 1914–1939 in Canadian libraries is recorded in the bibliographic index «Ukrainian book in Galicia, Bukovina, Transcarpathia, Volyn and in emigration, 1914–1939» compiled by the scientific bibliography researchers of the Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv. Some of the Ukrainian books of 1919–1934 held in Canadian libraries and mentioned in the bibliographic index are the only copies of these books available worldwide.

Keywords: *Ukrainian diaspora, Western Ukrainian book, interwar period (1914–1939), Canadian libraries, electronic database of book publications.*